

PROTECȚIA PATRIMONIULUI CULTURAL MONDIAL. CONVENȚIA DE LA PARIS DIN ANUL 1972

GHERGHINA BODA
ginaboda15@gmail.com
Muzeul Civilizației Dacice și Romane – Deva

PROTECTION OF WORLD CULTURAL HERITAGE. PARIS CONVENTION OF 1972

ABSTRACT

The notion of cultural heritage of humanity is relatively recent, but its protection and conservation dates back to the Renaissance. Over time, this type of initiatives have been supported legislatively, which provided a legal framework, implicitly of obligation to the protection and rescue of exceptional natural and cultural assets of mankind. One form of legislation on the protection and conservation of heritage is the Paris Convention of November 1972 which, for the first time, brought to public attention the idea of World Heritage. Romania adopted the convention by Decree no. 187/1990.

Keywords: world heritage, culture, protection, convention, Paris.

Atunci când vorbim despre patrimoniu, indiferent că este cultural sau natural, ne referim la toate realizările omului de o valoare excepțională care reprezintă moștenirea trecutului de care noi profităm astăzi și pe care avem datoria să o transmitem urmașilor noștri, nu numai protejată și conservată, ci și îmbogățită. Universalitatea patrimoniului este dată de faptul că acesta aparține tuturor popoarelor lumii, indiferent de teritoriul pe care se află¹. Preocupări pentru păstrarea și conservarea obiectelor pe care astăzi le denumim „de patrimoniu” au existat încă din perioada Renașterii. Atunci, pentru prima dată, românii recunosc valoarea istorică și artistică a operelor antice al înaintașilor lor și chiar dacă se rezumă numai la acestea, făcând excepție de celelalte opere ale altor popoare, este totuși un prim pas important în recunoașterea de către om a existenței operelor trecutului, nu numai celor ale prezentului². Începând cu sec. al XV-lea, apar și primele inițiative de protecție a patrimoniului, printre care amintim: Edictul privitor la amendarea (10 galbeni) celor care aruncă gunoi peste edificiile antice din Piața Navona din anul

¹ *Notre patrimoine mondial*, disponibil la <http://whc.unesco.org/fr/apropos/>, accesat la 2.11.2015.

² Alois Riegl, *Cultul modern al monumentelor*, București, 1999, p. V.

1452, Edictul lui Pius al II-lea prin care se interzice demolarea construcțiilor antice din Roma și împrejurimi, din anul 1462, Ordonanța de conservare a antichităților romane din Nîmes, dată de către Anne de Montmorency în anul 1548³, decretele care interziceau exportul de obiecte de artă și săpăturile neautorizate date între anii 1624 și 1685, înscrierea antichităților și a mărturiilor arheologice prin legea suedeză din anul 1666, după ce în 1630 fusese numit de Gustav al II-lea al Suediei un Director General al Antichităților⁴. Apariția categoriei de *monument istoric* în secolul al XVII-lea constituie un alt pas important în conturarea noțiunii viitoare de patrimoniu, urmată și de altele la fel de importante, cum ar fi departajarea patrimoniului în material și imobiliar, primele inventare, înființarea în 1790 a primului organism de gestiune a patrimoniului, Comisiunea Monumentelor, primele restaurări metodice realizate de Raffael Stern în 1803 la Arcul lui Constantin din Roma ș.a.⁵.

Secolul al XX-lea s-a remarcat prin numeroase inițiative legislative privitoare la patrimoniu, îndeosebi din a doua sa jumătate, impulsionate fiind de pierderile de bunuri culturale și naturale datorate în special, dar nu numai, celor două conflagrații mondiale. Constituirea UNESCO și politica promovată de acest organism a dus mai departe demersurile privind identificarea, protecția și conservarea patrimoniului cultural și natural mondial cu valoare excepțională pentru umanitate, concretizată într-un tratat internațional, anume Convenția de la Paris din 23 noiembrie 1972. Referitor la patrimoniul mondial, UNESCO are următoarea misiune: să încurajeze țările semnatare ale Convenției din 1972 să-și protejeze și conserve propriul patrimoniu cultural și natural; să încurajeze statele părți să elaboreze planuri de management referitoare la patrimoniu și să instituie sisteme de raportare cu privire la starea de conservare a siturilor din cadrul patrimoniului mondial; să furnizeze asistență de urgență la aceste situri în caz de pericol imediat; să încurajeze participarea populației locale la conservarea propriului patrimoniu național; să încurajeze statele părți ale Convenției să propună situri sau bunuri din teritoriile lor naționale pentru a fi înscrise în Lista patrimoniului mondial; să ajute

³ ”Trecând prin numitul oraș, am văzut mari edificii antice, față de care cunoscătorii resimt delectare și profit pentru arta arhitecturii, ornamente ale tărâmului Languedocului și străluciri ale acestui regat, și pentru ca nimeni din sus-numitul oraș să nu ascundă, să ruineze și să demoleze acele antichități, cerem (...) tuturor posesorilor sus menționatei case antice de a nu demola cele antichități și nici o clădire nouă să nu poată să le acopere sau ascundă (...) fără ca în prealabil să vă cheme ca, împreună cu oamenii regelui din zisul oraș, să faceți vizita (...)”, Sergiu Nistor, *Curs. Istoria și teoria conservării*, UAUIM București, p. 3, apud Jean-Pierre Babelon, Andre Chastel, *La notion de patrimoine*, Paris, 2012, p. 135; disponibil la: http://www.uniunearrestauratorilor.com/protectia_patrimoniului.doc, accesat la 4.11.2015.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, pp. 3-11.

statele părți la salvarea patrimoniului național și să le furnizeze asistență tehnică și profesională; să sprijine activitățile menite să sensibilizeze populația în privința conservării patrimoniului mondial; să încurajeze cooperarea internațională în domeniul conservării patrimoniului cultural și natural al lumii⁶.

După Primul Război Mondial s-a născut ideea de a crea o mișcare internațională care să aibă misiunea de a proteja bunurile de patrimoniu. Însă, evenimentul care a trezit în mod special conștientizarea internațională în privința patrimoniului mondial a fost decizia de a construi barajul Assouan din Egipt, ceea ce ar fi dus la inundarea templelor din Abou Simble, tezaure ale civilizației Egiptului antic de o valoare excepțională⁷. În anul 1959, la invitația guvernelor din Egipt și Sudan, UNESCO a lansat o campanie internațională prin care a salvat aceste temple, care au fost demontate, mutate și reasamblate în alt loc, campania costând aproximativ 80 milioane de dolari, jumătate provenind însă din donațiile a 50 de țări⁸. După această operațiune de salvare au mai urmat și altele în diverse țări, ceea ce a dus în cele din urmă la pregătirea unui proiect de convenție pentru protecția patrimoniului cultural inițiat de UNESCO și Consiliul Internațional al Monumentelor și siturilor (ICOMOS).

Însă ideea asocierii conservării bunurilor și siturilor culturale și a celor naturale aparține S.U.A., care în cadrul unei conferințe de la Casa Albă din Washington D.C. din anul 1965, când s-a solicitat crearea unei fundații a patrimoniului mondial care să stimuleze cooperarea internațională în privința protejării locurilor, bunurilor și siturilor arheologice cele mai deosebite, cu o valoare excepțională pentru umanitate, idee preluată în 1968 și de Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii (UICN) și care a fost prezentată la Conferința Națiunilor Unite asupra Dezvoltării umane de la Stokholm din 1972⁹. Toate părțile implicate au convenit asupra unui text unic, *Convenția privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural*, care a fost adoptată în data de 16 noiembrie 1972, la a 17-a sesiune a Conferinței generale a UNESCO de la Paris, desfășurată în perioada 17 octombrie-21 noiembrie 1972. La aceeași conferință au fost adoptate, în 16 noiembrie 1972, recomandările privind protecția pe plan național a patrimoniului cultural și natural.

Noutatea acestei convenții constă în reunirea în cadrul aceluiași document a noțiunilor de protecție a naturii și a păstrării bunurilor culturale, Convenția recunoscând totodată interacțiunea dintre existența umană și natură, și nevoia

⁶ <http://whc.unesco.org/fr/apropos/>, accesat la 6.11.2015.

⁷ *La Convention du patrimoine mondial*, p. 1, disponibil la: <http://whc.unesco.org/archive/convention-fr.pdf>, accesat la 6.11.2015.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

fundamentală de a păstra echilibrul între acestea două¹⁰. Documentul conține un preambul, 8 părți și 38 de articole.

Preambulul cuprinde constatările și considerațiile care au dus la apariția acestei Convenții – amenințarea tot mai mare a patrimoniului cultural și natural cu distrugerea, atât din cauze naturale, cât mai ales umane; diminuarea acestui patrimoniu din cauzele arătate; insuficiența resurselor economice, tehnice și științifice deținute de statele pe teritoriul cărora se află bunurile care trebuie salvate; necesitatea încheierii unor convenții internaționale în scopul protejării și conservării acestor bunuri unice și de neînlocuit, indiferent de poporul căruia le aparțin; necesitatea cooperării internaționale pentru salvarea patrimoniului mondial; elaborarea unor prevederi sub forma convențiilor care să stabilească un sistem eficient de protejare colectivă a patrimoniului mondial de o valoare excepțională, organizat după metode științifice și moderne într-o formă permanentă¹¹.

Prima parte, **Definiții ale patrimoniului cultural și natural**, enumeră componentele acestuia în cadrul a 3 articole: monumentele, ansamblurile, siturile culturale (Art. 1), monumentele naturale, formațiunile geologice și fiziografice și zonele strict delimitate, siturile naturale (Art. 2) și datoria fiecărui stat participant de a identifica și delimita bunurile situate pe teritoriul său cuprinse în primele două articole (Art. 3).

Partea a II-a, **Protecția națională și protecția internațională a patrimoniului cultural și natural**, cuprinde 4 articole, prin care se stipulează obligativitatea fiecărui stat parte a Convenției de a identifica, ocroti, conserva, valorifica și transmite viitoarelor generații propriul patrimoniu (Art. 4), în acest sens adoptând o politică generală de integrare a patrimoniului atât în viața colectivă, cât și în programele de planificare generală, înființarea de servicii specializate cu atribuții specifice în acest sens, să extindă cercetarea științifică și tehnică, și să perfecționeze metodele de intervenție în caz de pericol, să faciliteze crearea sau dezvoltarea de centre naționale sau regionale de pregătire în domeniul ocrotirii, conservării și valorificării patrimoniului cultural și natural (Art. 5), toate statele părți obligându-se la cooperare internațională și ajutor, fiecare respectând bunurile patrimoniale ale celuilalt (Art. 6 și 7).

Partea a III-a, **Comitetul interguvernamental pentru protecția patrimoniului mondial, cultural și natural**, în cadrul a 7 articole stipulează crearea *Comitetului patrimoniului mondial*, compus din 15 state părți la Convenție, urmând a fi mărit la 21 de state, asigurarea reprezentativității echitabile a diferitelor regiuni și culturi din lume, adoptarea unui regulament interior, prezentarea de către

¹⁰ *La Convention du patrimoine mondial*, disponibil la: <http://whc.unesco.org/fr/convention/>, accesat la 6.11.2015.

¹¹ *La Convention du patrimoine mondial*, p. 1, disponibil la: <http://whc.unesco.org/archive/convention-fr.pdf>, accesat la 6.11.2015.

fiecare stat a inventarului bunurilor sale de patrimoniu, întocmirea și ținerea la zi a unei Liste a patrimoniului mondial, modul de organizare și funcționare a acestui comitet, activitățile desfășurate etc.

Partea a IV-a, **Fondul pentru protecția patrimoniului mondial, cultural și natural**, cuprinde 3 articole care explică modul de gestionare și utilizare a acestui fond, condițiile și modalitățile de asistență financiară internațională.

Partea a V-a, **Condiții și modalități ale asistenței internaționale**, în cadrul a 8 articole încearcă să lămurească ce bunuri pot beneficia de asistență internațională, formele pe care le îmbracă această asistență, precum și obligativitatea statului beneficiar de a continua să ocrotească, să conserve și să valorifice bunurile astfel salvate.

Partea a VI-a, **Programe educative**, prin Art. 27 și 28 îndeamnă statele părți să desfășoare programe de educare și informare prin care să întărească respectul și atașamentul popoarelor lor față de propriul patrimoniu cultural și natural, în caz de asistență internațională având obligația de a promova și valorifica bunurile salvate, precum și arătarea rolului pe care l-a avut aceasta.

Partea a VII-a, **Rapoarte**, cuprinde Art. 29, prin care se stipulează că toate statele părți trebuie să întocmească rapoarte care să cuprindă prevederile legislative, reglementările, precum și alte măsuri adoptate în vederea aplicării Convenției, pe care le vor prezenta la Conferința generală și care vor fi aduse la cunoștința Comitetului patrimoniului mondial, care la rândul său va prezenta un raport al activității desfășurate.

Ultima parte, **Clauze finale**, cuprinde 9 articole prin care se aduce la cunoștință redactarea textului Convenției în limbile engleza, arabă, spaniolă, franceză și rusă, instrumentele de ratificare și modalitățile de aderare, de denunțare a convenției și de revizuire.

Această convenție a fost semnată în 23 noiembrie 1972.

Convenția privind protecția patrimoniului mondial își atestă originalitatea prin enunțarea a trei axe principale în jurul cărora se articulează întregul text¹²: 1) afirmă că datorită faptului că unele bunuri de patrimoniu prezintă un interes excepțional și au o valoare universală, comunitățile internaționale sunt datoare să le protejeze, în special cu resursele financiare ale Fondului special alcătuit, chiar dacă acestea rămân sub suveranitatea țărilor în care se află. Ideea unui *patrimoniu comun* este profund novatoare, dar din nefericire, nefiind acceptată, a fost înlocuită cu

¹² Michel Batisse, Gérard Bolla, *L'invention du „patrimoine mondial”*, pp. 14-15, disponibil la:

<file:///C:/Documents%20and%20Settings/Administrator/Desktop/activity-848-1.pdf>, accesat la 2.11.2015.

conceptul de *interes comun* în anul 1992; 2) propune o Listă de bunuri de patrimoniu care va fi permanent actualizată și îmbogățită, și care se extinde și asupra altor elemente ale patrimoniului mondial, materiale și imateriale, de o valoare excepțională, cum ar fi cunoștințele științifice, capodoperele literare, muzicale, artistice etc.; 3) pune pe picior de egalitate bunurile culturale și cele naturale.

Originalitatea acestor concepte demonstrează maturitatea la care a ajuns mișcarea internațională de protecție a patrimoniului mondial, această convenție fiind urmată de altele care clarifică și legitimizează măsurile de protecție, conservare, valorificare și transmitere generațiilor viitoare a celor mai importante bunuri realizate de omenire în parcursul său istoric.

Bibliografie:

Michel BATTISSE, Gérard BOLLA, *L'invention du „patrimoine mondial”*, disponibil la:

<file:///C:/Documents%20and%20Settings/Administrator/Desktop/activity-848-1.pdf>, accesat la 2.11.2015.

Sergiu Nistor, *Curs. Istoria și teoria conservării*, UAUIM București, disponibil la: http://www.uniunearrestauratorilor.com/protectia_patrimoniului.doc, accesat la 4.11.2015.

Alois Riegl, *Cultul modern al monumentelor*, București, 1999.

La Convention du patrimoine mondial, p. 1, disponibil la:

<http://whc.unesco.org/archive/convention-fr.pdf>, accesat la 6.11.2015.

La Convention du patrimoine mondial, disponibil la:

<http://whc.unesco.org/fr/convention/>, accesat la 6.11.2015.

<http://whc.unesco.org/fr/apropos/>, accesat la 6.11.2015.

Notre patrimoine mondial, disponibil la: <http://whc.unesco.org/fr/apropos/>, accesat la 2.11.2015.